

BROEKER

BIJDRAGEN

Uitgave van de Vereniging "Oud Broek in Waterland"

Verschijnt 1 tot 2 maal per jaar.
Wordt aan de leden gratis toegezonden.
Redactieadres: Leeteinde 5^A,
1151 AJ, Broek in Waterland

Gehele of gedeeltelijke overname van de inhoud slechts met toestemming.
Copyright © 2012 Broek in Waterland
ISSN: 1875-3876.
Nr 63 (september 2012)

HEER EN MEESTER IN DE BELMERMEER

In 1724 vond een hevige botsing plaats tussen de burgemeesters van Broek in Waterland en een Amsterdamse koopman, mr Meynard Troye(1665?-1734), over de verpachting van een boerderij in de Belmermeer. De Broekers wilden de boer uit Berkhout, die Troye had uitgezocht, niet accepteren. Beide partijen waren niet van plan ook maar een millimeter toe te geven, zodat de kwestie huizenhoog opliep. Uitgebreid is al beschreven hoe de Broeker burgemeesters gegijzeld werden in Hoorn en hoe de zaak tot in de hoogste juridische regionen in Den Haag doordrong ¹. In deze Bijdrage zoeken we naar de achtergrond van de onverzoenlijke houding die tot het dramatisch verloop van het geschil voerde.

Meynard Troye

Troye heeft zich zijn ambitieuze leven lang niet laten weerhouden door een beetje tegenstand. Hij is altijd bereid geweest ongebruikelijke wegen te bewandelen en hij is daarmee ver gekomen.

Meynard Troye was geboren als zoon van een predikant. Niet direct een uitgangspositie waarmee je makkelijk doordrong tot de maatschappelijke top. Dat wist zijn vader, ds Henricus Troye ook. Zelf wist hij het te brengen tot predikant in Den Haag, na standplaatsen in onder andere Grave, Maastricht en Middelburg. Den Haag was een van de hoogst-haalbare posities in een predikantenloopbaan. Een succesvolle carrière dus.

Henricus liet zijn twee oudste zoons, Johan en Meynard, rechten studeren in Leiden; de titel van meester in de rechten was een eerste vereiste om tot regentenbaantjes te kunnen

doordringen, als je niet op het kussen geboren was tenminste. Daarnaast had je de juiste connecties nodig. Johan heeft vermoedelijk een carrière gevolgd zoals zijn vader het zich wenste. Door te trouwen met de weduwe van een raad en schepen van Dordrecht verbond hij zich met een regentenfamilie. Hij werd zelf raadsheer bij de Raad van Brabant, een keurige positie. Toen hij weduwnaar was geworden hertrouwde hij een jongere vrouw, bij wie hij nog een dochter kreeg alvorens zelf te sterven.

Meynard pakte het iets anders aan. Hij trouwde ook een weduwe, een hele rijke zelfs. In 1693 verscheen hij, met zijn vader, in de kerk in Amsterdam om zijn trouwgelofte af te leggen aan de 45-jarige weduwe Catharina van Gelder. Zelf was hij toen ongeveer 28 jaar oud. Vader en zoon Troye vonden dit leeftijdsverschil ook wel wat gênant. In het kerkregister staat opgetekend dat Meynard 34 zou zijn; ze hadden er zes jaar bijgefantaseerd om het leeftijdsverschil iets minder groot te laten klinken. Het paar trouwde ook voor het stadhuis, dit waarschijnlijk omdat Catharina doopsgezind was. Doopsgezinden waren uitgesloten van bestuurlijke ambten en Meynards vrouw had dus geen geschikt familienetwerk om hem vooruit te helpen. Toch liet Meynard Troye zijn bestuurlijke ambities niet varen. Terwijl Troye bij zijn vrouw in Amsterdam het bedrijf van haar eerste echtgenoot weer opbouwde, mikte hij tegelijkertijd op een bestuurlijke positie in Rotterdam, waar hij het burgerrecht verkreeg. In Amsterdam was het uiterst moeilijk door te dringen in bestuurlijke kringen, maar het lukte in Rotterdam. In 1701 werd hij daar schepen, een benoeming die slechts twee jaar heeft geduurd maar waarnaar hij zijn leven lang bleef verwijzen, zo belangrijk moet het voor hem zijn geweest. Makkelijk kan het niet geweest zijn, een handelsbedrijf in Amsterdam te combineren met het schepenenambt in Rotterdam, ook al kon hij vanuit Rotterdam ook wel handel drijven. Hij moest twee dagen per week present zijn in Rotterdam. Hij bezat daar een huis met personeel, maar hoe benutte hij de lange reistijd tussen Amsterdam en Rotterdam? En ging Catharina met hem mee?

Troyes bestuurlijke carrière werd afgebroken in 1703, een jaar na het overlijden van koningstadhouder Willem III. De familie Troye was Oranjegezind; die partij kwam er niet aan te pas in het tweede stadhouderloze tijdperk, waarin regenten weer driftig verwezen naar hun oude rechten en gebruiken. Hij is toch nog lang blijven hopen op een nieuw ambt, bleef in elk geval ingeschreven als poorter van Rotterdam. Een opmerkelijk leven op twee sporen.

Troyes koopmanschap groeide intussen gestaag door. Het werd steeds grootschaliger. Hij handelde van Archangel tot de Levant, hij was directeur van de Levantse handel namens Rotterdam, én hij liet schepen bouwen voor de Russische tsaar. Hij moet enorme kapitalen hebben opgebouwd om zulke grote investeringen te kunnen doen.

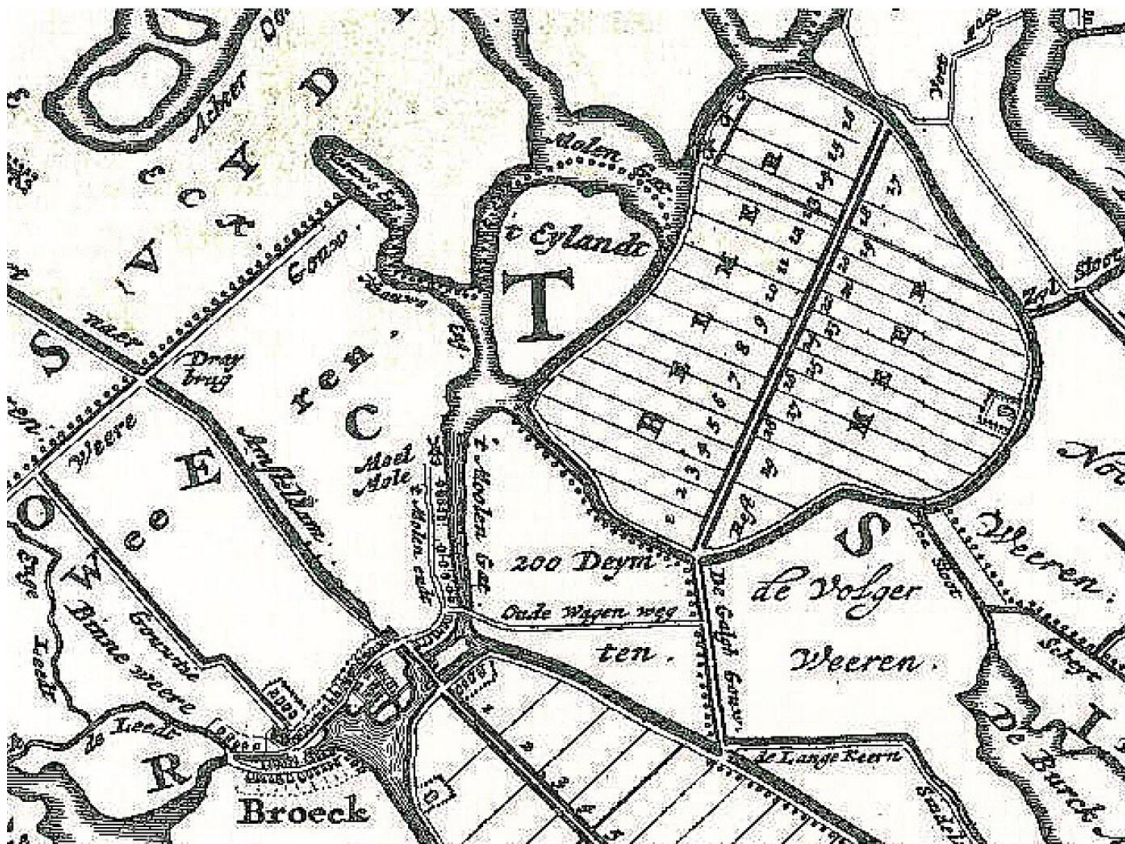
In 1719 stierf Catharina van Gelder en in 1726 hertrouwde Troye een Utrechtse burgemeestersdochter met een familienetwerk in het Amsterdams regentenpatriciaat: Sara Petronella de Jong. Bestemming bereikt? Hij nam definitief afscheid van zijn Rotterdamse aspiraties toen hij in 1729 het poorterschap van Amsterdam verwierf. In Waterland was hij toen tot over zijn oren in ‘kwesties’ verwickeld.

De Belmermeer

Kerstmis 1717 stormde het hevig. De zeedijken in Groningen en Friesland braken door, hele dorpen werden weggeslagen en er vielen duizenden doden. In Noord-Holland spoelde op heel wat plaatsen het water over de dijken. In Monnickendam stroomde het water door de straten. Bij Assendelft brak de IJdijk door. Hoewel het meeste water aan de westkant van de Zaan bleef, liep het ook Waterland in, omdat de achterdichting doorbrak. Onder de druk van het hoge water bezweken de ringdijken van alle drie de Waterlandse meren: de Buikslotermeer, de Broekermeer en de Belmermeer.

Op 3 januari 1718 vergaderden hoofdingelanden, dijkgraaf en heemraden van de drie Waterlandse meren in Buiksloot om de eerste noodmaatregelen te treffen². Acht dagen later vergaderde het college weer, nu op de gebruikelijke plaats: in de kamer van de kerk te Monnickendam. Er kwamen berichten binnen over ‘spastekingen’: sommige ingelanden konden of wilden niet langer omslag (waterschapsbelasting) betalen over land dat nog een tijd onbruikbaar zou zijn en gaven hun land op (spasteking). Dit was slecht nieuws, want voor zijn inkomsten was het heemraadschap afhankelijk van die omslagheffing. Sommigen ingelanden hadden al een achterstand in het betalen van de heffing en daar kwamen die spastekingen nu nog bij.

Tot overmaat van ramp brak in de herfst van 1718 de zompige dijk van de Belmermeer nóg eens door. In de Broeker- en Buikslotermeer waren toen permanent 25 man aan het werk om de gedichte gaten te verstevigen, nog meer doorbraken moesten absoluut voorkomen worden. Dat kostte handenvol geld. De financiering van alle noodzakelijke herstelwerkzaamheden was een probleem. Niemand tekende in op de spagestoken landen in de meren, er was weinig uitzicht op een verbetering van de financiële toestand. Begin 1719 leek een oplossing in zicht: een rijk man uit Amsterdam had zich gemeld. Hij wilde de Belmermeer wel overnemen. Hij was zelfs bereid over het lopende jaar -dat in april 1719 zou aflopen- nog omslag te betalen. Verder kreeg hij het verdronken land gratis. Deze man was Meynard Troye, de grote koopman van de Keizersgracht te Amsterdam. De afspraak was dat, als in de resterende kavels van de Belmermeer de spa gestoken werd, Troye die landerijen ook zou overnemen. En zo is het gegaan, in 1720 was hij in elk geval eigenaar van de hele Belmermeer³.

De Belmermeer. Détail van de 16-blads kaart van het Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen (Johannes Dou), uitgave 1745. Het kaartbeeld dateert van 1680. Afbeelding naar het exemplaar van hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Het contract

Om de eigendom te regelen werd een uitgebreid contract opgesteld. Troye kreeg nog iets bij het land: de visserij in de braak en het meer, het gebruik van de Galggouw, de verbindingsweg tussen de Belmer- en de Broekerveer, én de eigendom over de oude landen rondom de Belmermeer, die ten tijde van de droogmaking in 1626 waren aangekocht. Voor dat land zou hij zes jaar omslag betalen, de rest was gratis. Overigens gebruikte het Heemraadschap die oude landen regelmatig om grond te winnen voor de dijken.

In artikel 5 van het contract werd vastgelegd dat Troye de molenaars in de Belmer mocht aanstellen tegen een loon dat hijzelf zou vaststellen (en moest betalen). In ruil daarvoor mocht hij drie achtste van het loon dat de andere molenaars in de meren verdienden, in mindering brengen op zijn omslag. Zelfs mocht hij –zonder gebonden te zijn aan afspraken binnen de andere meren, uitmalen en water inlaten naar het hem liefde.

Artikel 7 gaf Troye nog meer rechten binnen zijn Belmer: hij mocht er zelf de werken aanbesteden en uitvoeren (*te sijner laste nemen.. zoo als hij zal goetvinden*), zelfs het werk aan de ringdijk, ringsloot en wegsloot, zolang hij zich maar hield aan de algemene regels en zich onderwierp aan de schouw. Hij zou daarvoor –naar rato van de begroting van die werken in de andere meren- korting krijgen op zijn omslag. Hij heeft inderdaad zelf werken laten uitvoeren; in 1724 bijvoorbeeld kreeg hij er uit de kas veertig gulden voor. Een andere aanwijzing: op een gegeven moment werd er gemopperd dat hij ergens klei had opgeslagen waar het heemraadschap dat liever niet zag. Hoe en wat hij precies aanpakte blijft verborgen, maar ongetwijfeld is hij uitermate voortvarend in de weer geweest in zijn Belmer. Helaas lieten de kortings- en compensatieregels ruimte voor verschillende interpretaties, maar de problemen die daardoor zouden ontstaan bevonden zich in 1719 nog achter de horizon. Voorlopig stellen we op grond van het contract vast dat de nood heel hoog moet zijn geweest, en het heemraadschap heel blij iemand te hebben gevonden, want welk waterschap doet vrijwillig afstand van het recht molenaars te benoemen?

Troye werd eigenaar van ca 148 morgen (een Waterlandse morgen bedraagt 1,07 hectare) in de Belmermeer. Als ingeland in de drie meren had hij het recht om via loting of bij inschrijving, eigendom te verwerven van geabandonneerde(spagestoken) landen in de andere meren. Van dat recht zou hij al snel gebruik maken: op 20 oktober 1719 verkreeg Troye ‘zonder koopschat’ nog eens zeven kavels in de Broekerveer, samen met Pieter Landman, schepen en raad van Monnickendam. Het waren de nummers 17, 18, 24, 25, 26, 27 en 28. Ongeveer 70 morgen bij elkaar. Nog had Troye niet genoeg, op 27 november 1725 kocht hij van Dirk Teyling, voormalig waard in *het Rode Hert* te Broek, maar nu waard in *de Gouden Leeuw* te Beverwijk, kavel nummer 15, dat aansloot op de ondermolen, én hij kocht het huis dat gebouwd was tegen de dijk van kavel 23. Voor dat huis moest Troye jaarlijks vijf gulden betalen aan de eigenaar van kavel 23. Waarschijnlijk was het een groot huis, andere huizen droegen minder af. Voor twee van zijn eigen kavels was ook een dijkhuis gebouwd: op de dijk bij kavel 24 en bij kavel 26. Het huis van nummer 26 heette *Nadorst*, een naam die vaker aan café's gegeven werd.

Toen het contract werd opgesteld maakte Troye al direct aanspraak -terecht, gezien de omvang van zijn bezit- op een plaats als hoofdingeland. Omdat het contingent hoofdingelanden uit Amsterdam al voltallig was, werd er speciaal voor hem een supernumeraire positie gecreëerd, totdat een van de Amsterdamse hoofdingelanden zou wegvallen. Hij kon nu aan de besluitvormende vergaderingen van het heemraadschap deelnemen.

Om genoeg te geven aan de heer Troye...

Troye ontpopte zich als een energiek en betrokken grondeigenaar. Hij liet geen vergadering van het college voorbijgaan. Dat kon van de andere hoofdingelanden niet gezegd worden. Troye had ideeën, hij wilde vooruitgang zien in zijn Belmermeer. Vermoedelijk heeft hij zich vol energie gestort op het bemalen en ontwikkelen van zijn polder, dit in samenspraak met de molenaar die hij zelf had aangesteld.

In 1719 ging het in de vergaderingen eerst nog hoofdzakelijk over manieren om goede klei ter versterking van de dijken te verkrijgen en andere zaken om de polders te herstellen na de doorbraken. Op 18 juli kwam er een interessant onderwerp ter tafel. Molenbaas Sippe Feikema uit Goutum (bij Leeuwarden) had naar de molens in de meren gekeken en stelde dat hij een technische verbeteringen kon aanbrengen waardoor ze het water effectiever konden wegwerken. Hij noemde het een slang of schroef. Wat hij voorstelde is de schepradmolens te veranderen in vijzelmolens, die water veel hoger kunnen opvijzelen. Feikema mocht laten zien wat hij kon aan de bovenmolen van de Broekermeer.

Hij werkte er die herfst aan en het resultaat beviel. De heren hoofdingelanden, dijkgraaf en heemraden berekenden dat in de toekomst twee aangepaste molens het werk van drie molens zouden kunnen doen. In elke meer draaide toen nog een molengang van drie schepradmolens, die het water slechts anderhalve meter konden opwerken. Als de boven- en middenmolen in de Buikslotermeer dezelfde nieuwe voorziening zouden krijgen, evenals de bovenmolen in de kleinere Belmermeer, spaarden ze molens uit. In de Belmer zou in de toekomst met één molen gemalen worden, oordeelden ze.

Woensdag 19 juni 1720 werd uitgebreid vergaderd. Behalve Troye waren alleen de hoofdingelanden Jacob Ketel (burgemeester van Monnickendam) en Pieter Goed uit Broek aanwezig. Ook de heemraden waren niet voltallig. Toch moesten juist toen spijkers met koppen worden geslagen. Baas Feikema wilde weten welke van de drie molens hij het eerst moest aanpakken. Hij had het benodigde materiaal al ingeslagen. Op 5 april was nog overwogen met de bovenmolens te beginnen, maar een nadere inspectie wees uit dat de ondermolens minder voorbereiding vergden, zowel in de Buiksloter als in de Belmermeer. Dat moment koos Troye om aan te kondigen dat hij de ondermolen van de Broekermeer wilde verplaatsen naar de Belmermeer, niet ver van de ondermolen die daar al stond. Die nieuwe molen zou dan ook van een slang moeten worden voorzien. Dit leverde een groot probleem op: de opdracht van de vergadering was te beslissen welke molen het eerst moest worden aangepakt, maar als Troye nu met heel nieuwe plannen kwam, wat moesten ze dan beslissen? En wat zou het allemaal wel niet kosten?

De vergadering sputterde, maar Troye hield aan. Om 'genoegen te geven aan de heer Troye' werd Sippe Feikema en baas Jan Dirksz Lang gevraagd de volgende dag, donderdag, de situatie te gaan bekijken en een begroting te maken van de kosten van het verplaatsen van de ondermolen uit de Broekermeer inclusief aanpassing én van het veranderen van twee molens in de Belmermeer. Verplaatsing was nogal een onderneming, er moest geheid en gemetseld worden, allemaal dure werken. Troye zou dan de maandag daarop moeten zeggen of hij nog steeds die verplaatsing wilde. Intussen werd besloten de verbouwing eerst aan de ondermolens uit te voeren, wat praktischer was dan met de bovenmolens te beginnen, zoals in april was afgesproken. En misschien zou Troye al tevreden zijn met een verbeterde ondermolen in de Belmer? Dat bleek vergeefse hoop.

Een week later, woensdag 26 juni, werd weer vergaderd, nu met meer aanwezigen. De discussie brandde in alle hevigheid los. Uiteindelijk werd besloten Troye toch maar zijn zin te

geven en de ondermolen uit de Broekermeer te verplaatsen naar de Belmermeer en er daar een schroef of slangmolen van te maken. Onder één voorwaarde: hij zou met die ene molen tevreden moeten zijn, en dat heeft hij direct (*'ilico'*) toegezegd. Tenzij het niet doenlijk bleek de meer met één molen droog te malen, in welk geval de zaak opnieuw moest worden bekeken. Dit voorbehoud maakte hij nadrukkelijk. Het is goed denkbaar dat hij van plan was in de toekomst toch met meer molens water te malen.

In diezelfde vergadering werd besloten de verplaatsing dan maar in het werkschema op te nemen. Daarom werd besloten de middenmolen in de Broekermeer eerst te laten opvijzelen tot een schroef- of slangmolen, zodat die ook effectiever zou worden. De ondermolen kon dan makkelijk weg. Het werk aan de molens in de Buikslotermeer moest dan maar wachten tot het volgende voorjaar. Troyes effectiviteit in vergaderingen was hiermee gebleken, maar is alles zo uitgevoerd?

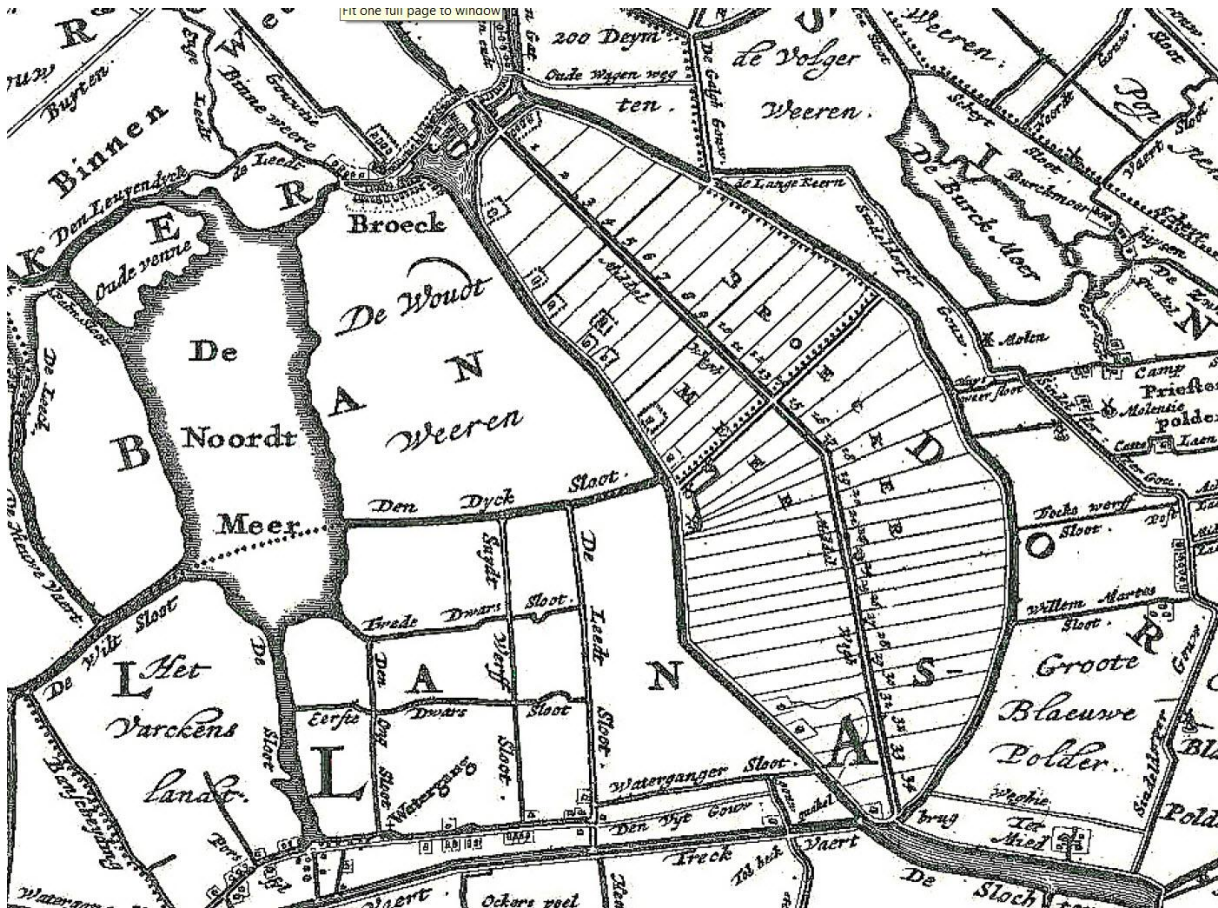
In 1721 is de Belmermeer droog. Vergaderd wordt er over het uitdiepen van de kavelsloten. En er wordt wéér overlegd of er in de Belmermeer een (nieuwe)molen gemaakt moet worden. Troye houdt waarschijnlijk voet bij stuk maar wacht verder af. Zijn aandacht werd ook opgeëist door het opknappen van de boerderijen en het geschikt maken van het land. In november komt de kwestie ter tafel of de Buikslotermolens het volgende jaar aangepast moesten worden, of dat het misschien nog een jaar uitgesteld moest worden.

Op 16 oktober 1722 speelt de molenkwestie toch weer op. De aandacht die, misschien wel op instigatie van Troye zelf, al in 1721 verlegd was naar het strakker handhaven van de heffingsdiscipline keert zich nu tegen Troye. Het nieuwe discussiepunt zijn de vergoedingen en kortingen die Troye genoot. Omdat hij met één molen maalt, waarvan hij de molenaar zelf betaalt, mag hij 490 gulden in mindering brengen op zijn omslag, maar als hij toch doorzet een extra molen te doen plaatsen, komt die voor rekening van het waterschapsbestuur en zal hij geen korting meer krijgen. Het waterschap wil macht terug!

De volgende vergadering wordt gehouden in april 1723. Er worden voorbereidselen getroffen om de ondermolen in de Broekermeer op te doeken en de molenkolk dicht te gooien. De heer Troye kondigt aan het land waar de molen op staat te willen kopen. Eindelijk wordt dan ook beslist de molens in de Buikslotermeer onder handen te nemen.

Een jaar later, april 1724, volgt de beslissing bij de eerstvolgende gelegenheid de molens uit alle drie de meren, die niet meer nodig waren, te verkopen. In principe bij veiling, maar de heer Troye zou, als men het eens kon worden, de Broeker (onder)molen en het land waar hij op stond mogen kopen voor 350 gulden. Vervolgens besluit de vergadering het molenland precies op te meten en onder de omslag te brengen. Was dat allemaal Troyes bedoeling? En wat was er nu afgesproken over kosten en beheer van die extra molen in de Belmermeer? Vragen die niet uitgesproken en niet beantwoord werden. Wel is in 1725 de verkoop aan Troye in het transportregister van de drie meren opgenomen⁴. Maar hij zou er niet voor betalen. Wilde hij iets afdwingen?

Op 29 juni 1724 werden de ondermolens van de Buikslotermeer (een achtkantige watermolen) en uit de Belmermeer (een wip- of staartmolen) in De Witte Zwaan te Broek bij opbod verkocht⁵. Precies een week eerder, op 22 juni, waren de burgemeesters van Broek in Hoorn, door de gecommiteerde raden van Hollands Noorderkwartier in de gevangenis geworpen wegens hun weigerachtigheid boer Beets toe te laten in de Belmermeer. De naam Meynard Troye zal in die dagen vaak hebben geklonken in het dorp.

De Broekermeer. Détail van de 16-blads kaart van het hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen (Johannes Dou), uitgegeven 1745. Het kaartbeeld dateert van 1680. Afbeelding naar het exemplaar van hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Particularisme vs economisch belang

In de 18e eeuw stonden de oude rechten en gebruiken, die in het bestuur nog zo'n belangrijke rol speelden, toch ter discussie. Een zakelijke, politieke aanpak zou effectiever zijn. De heren in Hoorn beweerden dat de Broeker burgemeesters hun rechten en vrijheden slechts als een voorwendsel gebruikten om de grondeigenaar te dwingen de landerijen goedkoop aan eigen ingezetenen te verhuren. De Broekers wierpen stevast tegen dat ze niet zaten te wachten op nieuwe armoedzaaiers en daarom, krachtens hun recht, de garantie eisten van óf de eigenaar van de Belmermeer óf de vorige woonplaats van de boer, dat die zou alimenteren in geval van nood.

Het was inderdaad gebruikelijk dat die garantie gevraagd en verkregen werd. Voor Hoorn was dat allemaal prietpraat. Het ging erom de landbouw te stimuleren en dan moesten er risico's genomen worden. Hieruit kunnen we de opvatting van Troye lezen, een moderne grondeigenaar die uit was op een vlotte, zakelijke bedrijfsvoering. Troye zal een aantal van de gecommiteerde raden persoonlijk gekend hebben, ze begrepen elkaar vermoedelijk heel goed. Daar komt nog iets bij: Troye kon beter dan heel wat tijdgenoten de traditionele gebruiken relativeren: hij was opgegroeid in verschillende plaatsen buiten Holland en woonde in zijn volwassen leven in twee steden tegelijk. Zijn bestuurlijke carrière was gefnuikt door lieden die na het overlijden van Willem III, 'oude rechten en gebruiken' als argument hanteerden. Troye zou ze het liefst aan zijn laars lappen.

In Waterland waren de oude vrijheden een wapen tegen de oprukkende stad Amsterdam. Troye met zijn voortvarende benadering van grondbezit werd als een bedreiging ervaren. Wat hij in de vergaderingen van het heemraadschap probeerde te bereiken, werd al snel in heel Waterland bekend. De stemming was zo langzamerhand gerijpt om tegenstand te bieden aan deze Amsterdammer die dacht de lakens in Waterland te kunnen uitdelen. Dat gold voor de vergaderingen van het heemraadschap, het gold zeker voor de bestuurders van Broek in Waterland. Het is zelfs denkbaar dat de Broeker burgemeesters de actie tegen Troye's boer aangespannen hebben om met enige bravoure Troye dwars te zitten. Ook in het heemraadschap is dat de houding die zich rond deze tijd begint te ontwikkelen. Omgekeerd zal de gijzeling van de Broeker burgemeesters Troyes positie in de vergadering van het heemraadschap niet makkelijker hebben gemaakt. Broeker burgemeesters waren ook hoofdingeland of heemraad. Steeds vaker schemeren stekeligheden door in de notulen. Een beetje tegenstand konden de Waterlanders zich nu ook wel permitteren, de Belmermeer was weer droog en alles liep op rolletjes. Geen Troye meer nodig, dus hoefde hij niet meer in alles zijn zin te krijgen. De molen die hij wilde plaatsen in de Belmer bleef voorlopig staan in de Broekermeer. Een patstelling was bereikt. Daarnaast gingen nu geldkwesties spelen. Niets liep meer soepel, en de heer Troye werd zeker geen *genoegen* meer gegeven.

Kwesties

In april 1727 vraagt Troye of hij de *coldijk* (kolkdijk van de molenkolk) in de Broekermeer in eigendom kan verkrijgen, evenals de uitlagen die aan zijn land grenzen. Daar zal eens stevig over nagedacht moeten worden. Pas in april 1729 komt uitsluitel: er is besloten de uitlagen in de Buiksloter- en de Broekermeer te veilen. Troye mag de uitlaag dus niet kopen, of hij moet meebieden op de veiling. Dat ging met de ondermolen in de Broekermeer destijds nog anders. In die aprilvergadering van 1729 komt een ernstiger kwestie aan de orde. De hr en mr Troye heeft een *pretensie* (vordering) die hij de vergadering overhandigt. De heren dienen hun *defensie* (antwoord) daarop aan Troye sturen. Mochten ze onverhoopt niet tot overeenstemming komen, dan dienden neutrale personen of rechtsgeleerden, voor elk van beide partijen één, zich over de zaak te buigen. Lukte het hun ook niet tot overeenstemming te komen, dan moest er een derde aan toegevoegd te worden; alles moest binnen zes maanden opgelost zijn. Het klinkt behoorlijk dreigend, de verhouding was in elk geval verre van mooi. Geldzaken zijn de venijnigste.

De zaak blijft onopgelost. De vergaderingen van april en december 1731 zijn de laatste die Meynard Troye bijwoont. Daarna blijft hij demonstratief weg en kan er zonder hem over hem gesproken worden. De vergadering stelt dan vast dat de kwestie van de heer Troye nog onopgelost is. Dus besluit men hem een missive te zenden met het verzoek het restant van zijn omslag over 1729 te betalen. Dat blijkt te bestaan -volgens de vergadering tenminste- uit ruim 1631 gulden! Een deel van de omslag achterhouden, dat was dus de manier waarop Troye zijn vordering had geïnd.

Wie ze dachten te helpen (behalve zichzelf) is onduidelijk, maar de andere twee Amsterdamse hoofdingelanden, Foppe Bonnema en Jacobus Hartman, verklaren vervolgens hun omslag ook niet te zullen betalen, als Troye zijn restant niet afdraagt. Ook geen loyaal Waterlands gedrag. Verdere complicaties hingen in de lucht. Aangezien Troye volhield een vordering op de meren te hebben zou er nog één keer een verzoek aan hem worden gezonden om te betalen. Anders moest er maar eens op een geschikte plaats persoonlijk met hem overlegd worden. Op de vergaderingen kwam hij immers niet meer.

De oude orde hersteld

De dood bracht de oplossing van het probleem. In 1734 overlijdt Meynard Troye. Onmiddellijk grijpen de dijkgraaf en heemraden hun kans de zaken te regelen. Weer stelden ze een uitgebreid contract op dat aan de weduwe, Sara Petronella de Jong, werd voorgelegd. Daarin werden rechten en plichten tot in detail geregeld. Zoals dijkgraaf en heemraden het behoedzaam maar treffend formuleerden: *..ter voorkoming van moeilijkheden en om alle oude pretensies , openstaande zaken en verschillen uit de weg te ruimen.*

Pas uit dit contract kunnen we enigzins opmaken wat er allemaal achter de schermen gespeeld had. Bijvoorbeeld de koop van de ondermolen in de Broekermeer, die wordt ongedaan gemaakt en de weduwe daarmee ‘bevrijd’ van de verplichting ervoor te betalen. Troye had er waarschijnlijk niet voor betaald als pressiemiddel. Ook de 264 gulden, de omslag over zes jaar voor de oude landen rond de Belmermeer, hoefde ze niet meer te betalen. Waarom zou Troye die niet hebben betaald? Dat was toch afgesproken? Het zou wel eens kunnen dat het zijn protest was tegen het afgraven van die grond, iets dat hij ook verboden moet hebben, tenzij ervoor betaald werd. Troye geloofde in een modern, zakelijk eigendom. Het volgende punt luidt namelijk dat het heemraadschap het *recht* weer terugnam die gronden af te graven om aan specie voor de dijk te komen, zonder daar een duit voor te betalen. *‘Zulks dat alles weder op den ouden voet zal worden behandelt zoo als altoos vanouds is gedaan.’*

Ook krijgt de weduwe geen korting meer op de omslag, zoals de heer Troye *‘tegen alle redelijkheid en billijkheid in’* wel genoten had. Hier lag een rekenvoordeel aan ten grondslag. Troye had als alle ingelanden, recht op een prompte-betalers-korting. Hij berekende die korting vóór aftrek van zijn andere kortingsposten. Dat was voor hem gunstiger dan de aftrek die de penningmeester berekende, nadat zijn onkosten van de hoofdsom afgetrokken waren. Het nieuwe contract legde vast dat de stompe molen uit de Broekermeer -op kosten van de meren- zou worden verplaatst naar de Belmermeer, maar de oude molen daar werd afgebroken. Dat dit nu ineens toch kon, berustte op het toeval dat de molen in de Belmermeer in januari 1735 in tweeën was *gewaaid of gemalen*, zoals in het resolutieboek staat. Die moest dus wel vervangen worden. Een extra molen mocht er niet komen, de weduwe zou zich tevreden moeten stellen met het malen met één molen in de Belmermeer.

Ook moest ze de molenaar –die Troye in de Belmer had aangesteld- *casseren* (ontslaan) en ze mocht alleen een nieuwe aanstellen die door het college was goedgekeurd. En als die nieuwe molenaar de orders van het college niet opvolgde of buiten zijn boekje ging, dan behield het college zich het recht voor die molenaar te ontslaan.

Die kwestie van de benoeming heeft duidelijk gestoken, het uitdelen van baantjes was een klassiek recht dat bij een regentenpositie hoorde, het gaf macht. Maar er speelde meer: Troye had -naar we kunnen vermoeden- een molenaar aangesteld die zo zijn eigen ideeën omtrent bemaling had, en dat werden ook Troyes ideeën, en die hielden in dat er gemalen moest worden met een molen extra.

Aan het einde van het contract wordt tevreden vastgesteld dat de goede samenwerking hiermee is gewaarborgd, omdat alle openstaande kwesties nu uit de weg zijn geruimd en er geen nieuwe kunnen ontstaan. De heren gaan met het contract naar Amsterdam waar ook Sara Petronella haar naam eronder zet. 11 februari 1735, vier maanden na de dood van Meynard Troye is dit tenminste geregeld.

Tenslotte

Nu was de weduwe Troye zeker geen vrouw die zich makkelijk naar de wensen van anderen schikte. Ze heeft misschien even tijd nodig gehad om te wennen aan haar nieuwe positie in het leven, maar vervolgens heeft zij zich vol overgave in het koopmansbedrijf gestort. Zij heeft de boedel van haar overleden echtgenoot niet alleen bewaard voor haar kinderen, dat was de taak die ze bij testament had opgelegd gekregen, ze heeft zijn grootschalig koopmansbedrijf op dezelfde grote voet voortgezet. Ook de administratie van de bezittingen nam zij zoveel mogelijk zelf ter hand. Troye had een plaats als hoofdingeland. Die gaf de weduwe niet op. Zelf kon ze als vrouw geen zitting nemen in het college, maar ze regelde notarieel dat Dirk Wilemaker het voor haar –in de geest van wijlen haar echtgenoot- zou waarnemen⁶. Een van de verplichtingen in het contract was dat Wilemaker alle vergaderingen zou bijwonen, net als Troye had gedaan. Trouw verscheen hij tot 1749, maar nergens blijkt dat hij een speciale rol speelde in de vergaderingen. Zijn naam wordt nergens genoemd, behalve in de presentielijst.

In 1736 speelde er alweer een nieuwe kwestie, weer over de vestiging van een boer in de Belmer⁷. Hier blijkt Sara Petronella's zakelijke kijk op het grondbezit. Ze wilde zeker niet aan geldverslindende processen beginnen. Die zakelijkheid blijkt te meer in 1749. Weer overstroomt dan de Belmermeer, weer zal hij moeten worden drooggemaakt. De weduwe Troye maakt een rekensom en besluit dat dit deel van de boedel meer hoofdpijn dan geld oplevert. Haar dochters zullen niets tekort komen als zij hem wegdoet, dus 'abandonneert' zij de Belmermeer. Zij steekt de spa en geeft de gronden terug aan het heemraadschap dat zich weer geconfronteerd ziet met de situatie van begin 1719. Natuurlijk proberen de heren de weduwe Troye over te halen toch weer te helpen de polder droog te maken, maar daar kan geen sprake meer van zijn. Door een overstroming kwam de Belmermeer in het bezit van de familie Troye, door een overstroming heeft die familie de polder ook weer afgestaan.

Frouke Wieringa

¹ Zie Broeker Bijdrage nr 12, A.P.Bruigom: Een Gijzeling in de 18^e eeuw (1976) en Broeker Bijdrage nr 61, mr T.Pos: Een Broeker kwestie op hoog niveau (2011).

² Waterlands Archief (WA), Archief van het Heemraadschap der drie Waterlandse meren (AWM), inv 1-2.

³ WA, AWM, inv 1-2, april 1720 en 'kavelregister' inv 25-2 "Bellemeer, groot 148 morgen 167 roeden behoort nu in 't geheel toe mr Meynard Troye".

⁴ WA, Oud rechterlijk Archief (ORA), inv 3530.

⁵ Advertentie in de Amsterdamse Courant dd 15 juni 1724. Zie hiervoor: Historische Kranten, een online publicatie van de Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

⁶ Stadsarchief Amsterdam, Notarieel Archief, nots. Isaac Costerus, 31 maart 1935

⁷ Zie hiervoor Broeker Bijdrage 12.